



LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

PAŽYMA DĖL X SKUNDO PRIEŠ LIETUVOS KALĖJIMŲ TARNYBOS VILNIAUS KALĖJIMĄ

2024-02-06 Nr. 4D-2023/1-1176
Vilnius

SKUNDO ESMĖ

1. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierė 2023 m. lapkričio 22 d. gavo X skundą dėl Lietuvos kalėjimų tarnybos (toliau ir – LKT) Vilniaus kalėjimo pareigūnų veiksmų (neveikimo), susijusių su įdarbinimu ir prašymų nagrinėjimu (toliau – Skundas).

2. Pareiškėjas Skunde nurodo:

2.1. Pareiškėjas parašė prašymą dėl įdarbinimo siuvėjo padėjėju. Atsakymo, kad nebus įdarbintas, negavo, tačiau apie neigiamą sprendimą sužinojo iš būrio viršininkės.

2.2. 2023 m. rugpjūčio 11 d. Pareiškėjas parašė prašymą, prašydamas informuoti, kodėl nebuvo įdarbintas. Sulaukė atsakymo, kuriame paaiškinama, kad jo prašymas dėl darbo suteikimo buvo svarstomas, tačiau buvo priimtas neigiamas sprendimas. Pareiškėjui taip pat paaiškinta, kad nuteistieji negali patys pasirinkti, ką dirbti, nes darbą jiems siūlo kalėjimo administracija.

2.3. Prašymo pateikimo laikotarpiu buvo laisvos net kelios darbo vietos, tačiau administracija nepasiūlė jokio darbo.

2.4. Pareiškėjas pateikė dar vieną prašymą dėl įdarbinimo, užpildė specialią prašymo įdarbinimo formą, tačiau vėl sulaukė tik žodinio atsakymo, kad prašymas netenkintas.

2.5. 2023 m. rugsėjo 11 d. Pareiškėjas įteikė prašymą, prašydamas informuoti, kodėl ir vėl nebuvo tenkintas jo prašymas įdarbinti. Sulaukė atsakymo, kad tokio pat turinio prašymas jau buvo išnagrinėtas anksčiau, todėl atsakymas į prašymą jam nebus teikiamas.

2.6. Abu gautus Vilniaus kalėjimo administracijos atsakymus Pareiškėjas apskundė LKT direktoriui ir sulaukė atsakymo, kad, įvertinus Pareiškėjo elgesį, nusikalstamos rizikos lygį bei kitas aplinkybes, jis pagrįstai nebuvo įdarbintas.

2.7. Pareiškėjas nuo 2020 m. spalio 19 d. iki 2022 m. liepos 27 d. dirbo siuvėju, nepadarė jokių darbo drausmės nusižengimų, atliko visas pavestas užduotis, tačiau buvo perkeltas į drausmės grupę ir buvo atleistas. Šiuo metu nuobaudą jau atliko, todėl vėl nori dirbti. Pareiškėjas teigia, kad atitinka visus Bausmių vykdymo kodekse nurodytus kriterijus ir gali dirbti, tačiau kalėjimo administracija ignoruoja šias aplinkybes ir neleisdama dirbti pageidaujamo darbo demonstruoja savo valdžią.

2.8. Dėl atsisakymo įdarbinti Pareiškėjas pradėjo bado akciją, tik praėjus 10 dienų nuo badavimo pradžios jį asmeniniam pokalbiui išsikvietė kalėjimo viršininkas bei pasiūlė tris mėnesius bandomajam laikotarpiui įdarbinti tvarkiniu, o vėliau bus įdarbintas ten, kur norės. Pareiškėjui neaišku, kodėl jis negali iš karto dirbti pagal turimus įgūdžius ir specialybę, ypač, kai yra laisvų darbo vietų.

3. Pareiškėjas prašo ištirti Skunde nurodytas aplinkybes.

TYRIMAS IR IŠVADOS

Tyrimui reikšmingos faktinės aplinkybės

4. Seimo kontrolierė 2024 m. gruodžio 14 d. raštu Nr. 4D-2023/1-1176/3D-2553 kreipėsi į LKT prašydama paaiškinti Skunde nurodytas aplinkybes.

LKT 2024 m. sausio 15 d. raštu Nr. 1S-265 Seimo kontrolierę informavo:

4.1. „Nurodome, kad nuteistasis X (toliau – Pareiškėjas) LKT Vilniaus kalėjimo (toliau – Vilniaus kalėjimas) viršininkui pateikė 2023-08-11 prašymą Nr. NPS-25-4325, į kurį atsakymas pateiktas Vilniaus kalėjimo viršininko 2023-08-25 raštu Nr. SN-25-859, 2023-09-11 prašymą Nr. NPS-25-4947, į kurį atsakymas pateiktas Vilniaus kalėjimo viršininko 2023-09-27 raštu Nr. SN-25-978 (prašymų ir atsakymų į juos kopijos pridedamos). Pareiškėjas taip pat pateikė prašymą 2023-10-16 (reg. Nr. NPS-25-5795) (kopija pridedama), tačiau šio rašto teikimo metu nustatyta, kad atsakymas į šį kreipimąsi nebuvo pateiktas.“

Pareiškėjas 2023 m. rugpjūčio 11 d. prašyme prašė informuoti, kodėl jis nepriimamas dirbti pagal jo specialybę siuvėju. 2023 m. rugsėjo 11 d. prašyme jis klausė, kodėl nebuvo priimtas dirbti į valgyklą. Pareiškėjas 2023 m. spalio 16 d. prašyme klausė, kodėl jam buvo pasiūlytas tvarkinio darbas, nors siuvykloje yra laisva darbo vieta.

Vilniaus kalėjimo administracija, atsakydama į prašymus, nurodė, kad kiekvienu nagrinėjamu atveju dėl įsidarbinimo atsižvelgiama į nuteistojo prašymą, asmenines savybes, gebėjimus, turimą specialybę, elgesį baismės atlikimo metu bei kitas reikšmingas aplinkybes. Pareiškėjas baismės atlikimo metu stokoja gebėjimo laikytis nustatytų baismės atlikimo režimo reikalavimų, yra baustas 75 kartus, todėl prašymai dėl įdarbinimo nebuvo tenkinami.

4.2. „Informuojame, kad duomenų apie tam tikru laikotarpiu buvusią galimybę pasiūlyti užsiimti darbine veikla pateikti negalime, kadangi tokio pobūdžio informacija nėra kaupiama ir sisteminama. Pareiškėjas Vilniaus kalėjimo viršininkui buvo pateikęs 2023-10-13 prašymą Nr. NPS-25-5774 (kopija pridedama), kuriame pageidauja gauti informaciją apie esamas laisvas darbo vietas. Į šį prašymą atsakymas pateiktas LKT Turto valdymo skyriaus vedėjo 2023-11-06 raštu Nr. SN-25-1107 (kopija pridedama). Nurodome, kad užimtumas darbine veikla Pareiškėjui nebuvo pasiūlytas atsižvelgiant į nuteistojo elgesį baismės metu bei galiojančių teisės aktų nuostatas. Pažymėtina, kad Pareiškėjas pageidauja dirbti tik siuvykloje, tačiau baismės atlikimo metu nuteistajam buvo skirta drausminė nuobauda už tai, kad jis kitiems nuteistiesiems davė raktus nuo siuvyklos, kurioje dirbo.“

4.3. „Nurodome, kad šio rašto teikimo metu Vilniaus kalėjime gali būti siūlomas užimtumas darbine veikla batsiuvio (4 val. per dieną), trečio aukšto tvarkinio (8 val. per dieną), ketvirto aukšto tvarkinio (8 val. arba 6 val. per dieną), statybos darbininko (8 val. per dieną) pareigose.“

4.4. „Vilniaus kalėjimo darbuotojų pateiktais duomenimis, Pareiškėjas šiuo metu nevykdo užimtumo darbine veikla. Užimtumas darbine veikla Pareiškėjui nebuvo pasiūlytas atsižvelgiant į nuteistojo elgesį baismės atlikimo metu, asmenines savybes bei kitus teisės aktuose nustatytus reikalavimus – Laisvės atėmimo vietų įstaigos vidaus tvarkos taisyklių (toliau – Taisyklės), patvirtintų Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2022 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. 1R-444, 274 p. ir Nuteistųjų įtraukimo į darbinę veiklą tvarkos apraše, patvirtintame Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2022 m. spalio 21 d. įsakymu Nr. V-368, įtvirtinta, kad darbinė veikla nuteistajam parenkama atsižvelgiant į tam tikrus kriterijus. Atkreipiame dėmesį, kad nuteistiesiems nėra suteikta teisė patiems pasirinkti, kokio tipo darbine veikla asmuo užsiims. Pažymėtina, kad 2023 m. rugsėjo mėn. pateiktais duomenimis, Pareiškėjui nustatyta aukšta pakartotinio nusikalstamo elgesio rizika. 2023 m. sausio mėn. Pareiškėjas buvo perkeltas iš drausmės grupės į

paprastą grupę, tačiau nuo perkėlimo į paprastą grupę nedalyvauja ir nevykdo resocializacijos plane numatytų priemonių, nėra duomenų apie dalyvavimą intervencinėse priemonėse, nukreiptose į kriminogeninių veiksnių valdymą.“

4.5. „Nurodome, kad Vilniaus kalėjime užimtumui darbine veikla yra skirti 55 etatai. Šio rašto teikimo metu nebuvo užfiksuoti nuteistųjų, norinčių užsiimti darbine veikla, prašymai dėl įdarbinimo (nėra nuteistųjų, laukiančių eilėje užsiimti darbine veikla).“

4.6. „Nurodome, kad Pareiškėjas LKT direktoriui pateikė 2023-09-12 skundą Nr. 2G-2109, į kurį atsakymas pateiktas LKT 2023-09-27 raštu Nr. 2S-2230, ir 2023-10-03 skundą Nr. 2G-2320, į kurį atsakymas pateiktas LKT 2023-10-16 raštu Nr. 2S-2389 (skundų ir atsakymų į juos kopijos pridedamos).“

LKT atsakyme į skundą nurodoma, kad Pareiškėjui nustatyta aukšta pakartotinio nusikalstamo elgesio rizika. Pareiškėjas 2023 m. sausio mėn. buvo perkeltas iš drausmės grupės į paprastą grupę, tačiau nuo perkėlimo į paprastą grupę nedalyvauja ir nevykdo resocializacijos plane numatytų priemonių, nėra duomenų apie jo dalyvavimą intervencinėse priemonėse, nukreiptose į kriminogeninių veiksnių valdymą. LKT priėmė sprendimą, kad Pareiškėjo prašymas suteikti užimtumą darbine veikla nebuvo patenkintas pagrįstai.

4.7. „Informuojame, kad Pareiškėjas bado akciją pradėjo 2023-10-02, pateikdamas pareiškimą Nr. NPS-25-5448 (kopija pridedama). Badavimą Pareiškėjas nutraukė 2023-10-14. Vilniaus kalėjimo darbuotojai bandė aiškintis badavimo priežastis, tačiau Pareiškėjas nurodė, kad badavimo priežastis pateiks tik Lietuvos Respublikos teisingumo ministrei. Pareiškėjas, vadovaujantis Taisyklių 40 punktu, nuo badavimo pradžios iki pabaigos buvo kasdien apžiūrimas asmens sveikatos priežiūros specialistų (pridedamos badaujančio asmens kortelės kopijos).“

Iš Seimo kontrolierei pateiktų Pareiškėjo badavimo kortelių kopijų nustatyta, kad kiekvieną badavimo dieną buvo stebima ir fiksuojama Pareiškėjo sveikatos būklė.

Tyrimui reikšmingos teisės aktų nuostatos

5. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso (toliau ir – BVK):

54 straipsnis – „Nuteistųjų užimtumo tikslas – mažinti neigiamą kalinimo įtaką, suteikti galimybę nuteistiesiems įgyti žinių, įgūdžių ir kvalifikaciją, padedančių jiems lengviau integruotis į visuomenę, kai jie bus paleisti iš bausmės atlikimo vietos“.

55 straipsnis – „1. Bausmę atliekantiems nuteistiesiems šio kodekso nustatyta tvarka ir sąlygomis sudaromos galimybės užsiimti prasminga jų ir visuomenės interesus atitinkančia veikla. 2. Nuteistųjų užimtumo prasminga jų ir visuomenės interesus atitinkančia veikla formos: 1) nuteistųjų darbinė veikla bausmės atlikimo vietoje; 2) nuteistųjų darbas ne bausmės atlikimo vietoje; 3) bendrasis ugdymas, profesinis mokymas, aukštasis mokslas; 4) individuali veikla; 5) dalyvavimas įstaigų ir organizacijų kultūrinėje, švietėjiškoje, sporto ir kitoje veikloje, padedančioje nuteistiesiems resocializuotis; 6) dalyvavimas nuteistųjų kolektyvo tarybų veikloje.“

56 straipsnis – „1. Organizuodama nuteistųjų užimtumą, laisvės atėmimo vietų įstaiga privalo siekti, kad kiekvienas nuteistasis, išskyrus šio kodekso 79 straipsnio 2 dalyje nurodytą drausminę nuobaudą atliekančius nuteistuosius, ne mažiau kaip penkias valandas per parą užsiimtų šio kodekso 55 straipsnio 2 dalyje nurodytų užimtumo formų veiklomis. 2. Laisvės atėmimo vietų įstaiga, organizuodama nuteistųjų užimtumą: 1) privalo siekti, kad visiems darbine veikla galintiems užsiimti nuteistiesiems būtų pasiūlyta įsitraukti, kiek tai yra įmanoma, į jų įgytą profesiją ar specialybę, turimus darbo įgūdžius, darbo patirtį ar kvalifikaciją atitinkančią veiklą; 2) bendradarbiauja su fiziniais ar juridiniais asmenimis ir sudaro su jais sutartis dėl nuteistųjų užimtumo darbine veikla ar kurios nors kitos iš šio kodekso 55 straipsnio 2 dalyje nurodytos užimtumo formos veikla bausmės atlikimo vietoje ar už jos ribų; 3) motyvuoja nuteistuosius įsidarbinti ne bausmės atlikimo vietoje arba nuteistųjų užimtumą

darbine veikla organizuojančioje įstaigoje, pradėti ar tęsti mokymąsi pagal bendrojo ugdymo, profesinio mokymo ar studijų programas; 4) ieško darbo vietų, teikia praktinę pagalbą savarankiškai darbo vietų, esančių ne baudmės atlikimo vietoje arba nuteistųjų užimtumą darbine veikla organizuojančioje įstaigoje, ieškantiems nuteistiesiems, tarpininkauja jiems įsidarbinant; 5) padeda nuteistiesiems įsigyti jų individualiai veiklai reikalingų priemonių ir realizuoti vykdant šią veiklą sukurtus gaminius; 6) organizuoja kultūrinius, švietėjiškus ir sporto renginius. [...]"

6. *Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo* (toliau ir – VAĮ):

3 *straipsnis* – „Viešojo administravimo subjektai savo veikloje vadovaujami šiais principais: [...];

4) įstatymo viršenybės. Šis principas reiškia, kad įgaliojimai atlikti viešąjį administravimą viešojo administravimo subjektams turi būti nustatyti laikantis šio įstatymo nustatytų reikalavimų, o viešojo administravimo subjektų veikla turi atitikti šiame įstatyme išdėstytus teisinius pagrindus. Administraciniai sprendimai, susiję su asmenų teisių ir pareigų įgyvendinimu, visais atvejais turi būti pagrįsti įstatymais; 5) išsamumo. Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektas į prašymą ar skundą turi atsakyti aiškiai ir argumentuotai, nuroydamas visas prašymo ar skundo nagrinėjimui įtakos turėjusias aplinkybes ir konkrečias teisės aktų nuostatas, kuriomis rėmėsi vertindamas prašymo ar skundo turinį; [...]; 9) objektyvumo. Šis principas reiškia, kad administracinio sprendimo priėmimas ir kiti oficialūs viešojo administravimo subjekto veiksmai turi būti nešališki ir objektyvūs“.

11 *straipsnis* – „1. Asmenų prašymus ir skundus viešojo administravimo subjektai nagrinėja pagal Vyriausybės patvirtintas taisykles. 2. Prašymas ar skundas gali būti pateiktas per E. pristatymo sistemą, kitomis elektroninių ryšių priemonėmis, paštu, kreipiantis asmeniškai arba per atstovą. Atstovo teisė atstovauti turi būti įrodoma rašytiniu sutikimu. 3. Prašymas ar skundas viešojo administravimo subjekto vadovo arba jo įgalioto pareigūno ar valstybės tarnautojo, kito įstatymų nustatytą specialų statusą turinčio fizinio asmens sprendimu gali būti nenagrinėjamas, jeigu: [...] 3) paaiškėja, kad dėl to paties klausimo atsakymą yra pateikęs arba sprendimą yra priėmęs viešojo administravimo subjektas, į kurį kreiptasi, arba kitas kompetentingas viešojo administravimo subjektas ir asmuo nepateikia naujų duomenų, leidžiančių abejoti ankstesnio atsakymo pagrįstumu ar ginčyti viešojo administravimo subjekto priimtą sprendimą; [...]. 4. Jeigu viešojo administravimo subjektas pagal kompetenciją negali spręsti prašyme ar skunde išdėstytų klausimų ar priimti administracinės procedūros sprendimo dėl prašyme ar skunde išdėstyto klausimo, jis jo nenagrinėja ir ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo prašymo ar skundo gavimo dienos persiunčia jį kompetentingam viešojo administravimo subjektui, ir apie tai praneša asmeniui. Jeigu nėra kito viešojo administravimo subjekto, kuriam galėtų būti perduotas nagrinėti pagal kompetenciją prašymas ar skundas, viešojo administravimo subjektas ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo prašymo ar skundo gavimo dienos apie tai praneša asmeniui, paaiškindamas jo prašymo ar skundo nenagrinėjimo priežastis.“

7. *Asmenų prašymų ir skundų nagrinėjimo viešojo administravimo subjektuose taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 22 d. nutarimu Nr. 875:*

45 *punktas* – „Į prašymą institucija atsako atsižvelgdama į jo turinį:

45.1. į prašymą suteikti administracinę paslaugą atsakoma suteikiant prašomą vieną iš Viešojo administravimo įstatymo 19 straipsnio 1 dalyje nurodytų administracinių paslaugų (ar prašomas kelias administracines paslaugas) arba pateikiant motyvuotą atsisakymą tą padaryti;

45.2. į prašymą pakonsultuoti asmenį jam aktuali klausimu atsakoma suteikiant konsultaciją pagal institucijai nustatytą kompetenciją arba pateikiant motyvuotą atsisakymą tą padaryti;

45.3. į prašymą priimti administracinį sprendimą atsakoma Viešojo administravimo įstatymo 13 straipsnyje nustatyta tvarka.“

47 *punktas* – „Atsakyme į prašymą ar skundą arba institucijos siunčiamame pranešime apie asmens prašymo ar skundo nenagrinėjimo priežastis asmuo turi būti informuojamas apie tokio atsakymo

ar pranešimo apskundimo tvarką, vadovaujantis Viešojo administravimo įstatymo 14 straipsniu, nurodant konkrečios institucijos (-ų), kuriai (-ioms) gali būti paduotas skundas, pavadinimą (-us) ir adresą (-us), taip pat terminą (-us), per kurį (-iuos) gali būti pateiktas skundas.“

8. *Lietuvos kalėjimų tarnybos apsaugos ir priežiūros instrukcijos, patvirtintos Lietuvos kalėjimų tarnybos direktoriaus 2023 m. gruodžio 28 d. įsakymu Nr. V-1070, 45 punktas* – „Kalinamųjų patikrinimai – skaičiuotės pusiau uždaro tipo gyvenamosiose patalpose atliekami tokia tvarka: [...] 45.8. apie badaujantį kalinamąjį vyriausiasis specialistas budinčiajai pamainai ar jį pavaduojantis pareigūnas elektroninėmis ryšio priemonėmis informuoja asmens sveikatos priežiūros specialistą.“

9. *Laisvės atėmimo vietų įstaigos vidaus tvarkos taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2022 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. 1R-444 (toliau – Taisyklės):*

40 punktas – „Nieko nevalgantį suimtąjį ar nuteistąjį kasdien apžiūri asmens sveikatos priežiūros specialistas.“

274 punktas – „Konkrečią darbinę veiklą užimtumo organizatorius parenka atsižvelgdamas į suimtojo ar nuteistojo:

274.1. darbingumo lygį ir kitus dėl jo sveikatos būklės taikomus apribojimus vykdyti konkrečią darbinę veiklą;

274.2. turimą profesiją ar specialybę, darbo patirtį ir turimus įgūdžius;

274.3. turimą prievolę išlaikyti savo vaikus, išmokėti nukentėjusiajam (-siesiems) nusikaltimu (-ais) padarytą žalą ir (ar) kitų finansinių prievolių;

274.4. paties ar kitų suimtųjų ar nuteistųjų saugumui galinčias kilti rizikas, jei darbine veikla reikės užsiimti kartu su kitais suimtaisiais ar nuteistaisiais;

274.5. elgesį, asmenines savybes, gebėjimą bendradarbiauti ir dirbti kolektyve, jei darbine veikla reikės užsiimti kartu su kitais suimtaisiais ar nuteistaisiais;

274.6. asmeninę motyvaciją įsitraukti į prasmingas jo paties ir visuomenės interesus atitinkančias veiklas.“

275 punktas – „Konkrečią darbinę veiklą užimtumo organizatorius parenka ir laisvės atėmimo bausmę atliekančiam nuteistajam pasiūlo per vieną mėnesį nuo jo atvykimo į bausmės atlikimo vietą (suimtiesiems ir atliekantiems arešto bausmę nuteistiesiems – per vieną mėnesį nuo jų prašymo užsiimti darbine veikla pateikimo dienos), prieš tai susipažinęs su kitų Lietuvos kalėjimų tarnybos padalinių jam pateiktais duomenimis, reikalingais Taisyklių 274 punkte nurodytoms aplinkybėms įvertinti, ir su suimtuoju ar nuteistuoju aptaręs jo pageidavimus ir kitus su darbinės veiklos vykdymu susijusius klausimus. Kol laisvės atėmimo bausmę atliekančiam nuteistajam šioje dalyje nustatyta tvarka parenkama konkreti darbinė veikla, užimtumo organizatorius jam paveda atlikti laisvės atėmimo vietų įstaigos patalpų ir (ar) teritorijos tvarkymo veiklas.“

276 punktas – „Suimtajam ar nuteistajam gali būti siūloma nuolatinio ir (ar) nenuolatinio pobūdžio darbinė veikla. Jeigu laisvės atėmimo bausmę atliekantis nuteistasis atsisako užsiimti jam pasiūlyta darbine veikla arba pageidauja pradėti ją užsiimti, tokį savo atsisakymą (pageidavimą) užimtumo organizatoriui jis turi pateikti raštu.“

Teismų praktika

10. *Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas* (toliau ir – LVAT) 2014 m. balandžio 9 d. aprobuotame Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, nagrinėjant bylas dėl bausmių vykdymo ir kardomojo suėmimo institucijų, įstaigų ir pareigūnų veiksmų ir sprendimų viešojo administravimo srityje, apibendrinime yra nurodęs:

„Šio teisinio reguliavimo kontekste teisėjų kolegija pažymėjo, kad Pataisos namai ir Kalėjimų departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos, kaip viešojo administravimo subjektai, be minėtų specialiųjų teisės nuostatų, savo veikloje privalo laikytis viešojo administravimo srityje taikomų viešojo administravimo principų, pavyzdžiui: įstatymo viršenybės, reiškiančio, kad viešojo administravimo subjektų įgaliojimai atlikti viešąjį administravimą turi būti nustatyti teisės aktuose, o veikla turi atitikti šiame įstatyme išdėstytus teisinius pagrindus, objektyvumo, proporcingumo, nepiktnaudžiavimo valdžia principus (Viešojo administravimo įstatymo 3 str. 1 p.) (2012 m. gruodžio 20 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A822-3206/2012). Laisvės atėmimo institucijų sprendimuose turi būti aiškiai nurodyti objektyviais duomenimis (faktais) ir teisės aktų normomis pagrįsti sprendimo motyvai, kurie, be kita ko, atitiktų Viešojo administravimo įstatymo 8 straipsnyje numatytus reikalavimus (2011 m. balandžio 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A143-2876/2011).“

11. LVAT 2013 m. gruodžio 2 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. A520-2473/2013 konstatavo, kad valstybės institucijos turi veikti „kaip *bonus pater familias*, t. y. apdairiai ir rūpestingai“.

Tyrimo išvados

12. Atsižvelgiant į Skunde aprašytas aplinkybes, išvados pateikiamos dėl kiekvienos iš šių dalių atskirai:

- 12.1. dėl aplinkybių, susijusių su įdarbinimu;
- 12.2. dėl prašymų (skundų) nagrinėjimo.

Dėl aplinkybių, susijusių su įdarbinimu

13. Pareiškėjas Skunde rašo, kad ne kartą kreipėsi į Vilniaus kalėjimo administraciją su prašymais įdarbinti, tačiau vis sulaukia neigiamų atsakymų.

14. Skundo tyrimo metu nustatyta, kad Pareiškėjas nuo 2020 m. spalio 9 d. iki 2021 m. spalio 1 d. ir nuo 2022 m. sausio 4 d. iki 2022 m. liepos 27 d. dirbo siuvėju. Pareiškėjas 2023 metų rugpjūčio mėn. prašė vėl įdarbinti siuvykloje, vėliau prašė įdarbinti valgykloje, tačiau Vilniaus kalėjimo administracija jam paaiškino, kad darbo vietas parenka administracija, ne pats nuteistas, o atsižvelgus į visas Pareiškėjo asmenines savybes, jo prašymai įdarbinti nebus tenkinami.

Pareiškėjas Vilniaus kalėjimo administracijos sprendimus, kuriais atsisakoma jį įdarbinti, skundė LKT direktoriui, tačiau taip pat sulaukė atsakymo, kad jo prašymai buvo netenkinti pagrįstai.

Pareiškėjas pradėjo bado akciją, nuroydamas, kad badauja dėl kalėjimo administracijos veiksmų atsisakant jį įdarbinti. Badavimo metu su Pareiškėju bendravo pareigūnai, kiekvieną dieną buvo tikrinama jo sveikatos būklė.

15. Seimo kontrolierė savo darbo praktikoje nuolat akcentuoja, kad darbas yra viena iš nuteistųjų, kuriems paskirtas laisvės atėmimas, pataisos priemonių. Šios pataisos priemonės pagrindinis tikslas – paruošti asmenį integracijai į visuomenę bei išmokyti nuteistąjį gyvenimo tikslų siekti teisėtais būdais ir priemonėmis. Nuteistųjų darbas yra esminis nuteistųjų laisvės atėmimu resocializacijos elementas ir turi didelę reikšmę jų pataisos procese. Dėl šios priežasties atsakingų bausmių vykdymo institucijų pareigūnai privalo užtikrinti, kad nuteistieji būtų įtraukiami į darbą atsižvelgiant į jų darbingumą ir, kiek galima, į turimą specialybę. Kartu nuteistųjų užimtumo tikslas yra mažinti neigiamą kalinimo įtaką, suteikti galimybę nuteistiesiems įgyti žinių, įgūdžių ir kvalifikacijų, kurios padėtų jiems lengviau integruotis į visuomenę išėjus iš kalėjimo. Pagal BVK 56 straipsnio nuostatas, pataisos įstaiga, organizuodama nuteistųjų užimtumą, privalo siekti, kad visiems darbine veikla galintiems užsiimti

nuteistiesiems būtų pasiūlyta įsitraukti, kiek tai įmanoma, į jų įgytą profesiją ar specialybę, turimus darbo įgūdžius, darbo patirtį ar kvalifikaciją atitinkančią veiklą; pataisos įstaiga taip pat yra įpareigota bendradarbiauti su fiziniais ar juridiniais asmenimis, su jais sudaryti sutartis dėl nuteistųjų užimtumo darbine veikla ar kitų leistinų formų veikla pataisos įstaigos teritorijoje ar už jos ribų, konsultuoti nuteistuosius, siekdama padidinti jų motyvaciją savarankiškai įsidarbinti už pataisos įstaigos arba nuteistųjų užimtumą darbine veikla organizuojančios įstaigos teritorijos ribų, ieškoti darbo vietų arba teikti praktinę pagalbą savarankiškai darbo vietų, esančių už pataisos įstaigos arba nuteistųjų užimtumą darbine veikla organizuojančios įstaigos teritorijos ribų, ieškantiems nuteistiesiems, tarpininkauti jiems įsidarbinant (šios pažymos 5 punktą).

16. Seimo kontrolierė pažymi, kad Vilniaus kalėjimo pareigūnai, vykdydami savo funkcijas, privalo elgtis rūpestingai, turi pozityvią pareigą padėti nuteistiesiems realiai spręsti jiems iškilusias problemas. Tai savo praktikoje konstatuoja ir LVAT (šios pažymos 9 punktą). Iš Seimo kontrolierei pateiktos medžiagos matyti Pareiškėjo noras įsidarbinti. Prašymuose Vilniaus kalėjimo administracijai jis nurodė, kad nori dirbti siuvelykloje, valgykloje. LKT kaip priežastį, dėl kurios neįdarbino Pareiškėjo, nurodo ne tai, kad nuteistojo pageidaujamos darbo vietos nėra, o asmenines Pareiškėjo savybes, t. y. nuobaudų, kurios buvo gautos per bausmės atlikimo laikotarpį nuo 2025 metų iki 2022 metų, skaičių, resocializacijos plane numatytų priemonių nevykdymą, nedalyvavimą kitose priemonėse, nukreiptose į kriminogeninių veiksnių valdymą, darbo drausmės nesilaikymą ankstesnio darbo metu.

Pastebėtina, kad, kaip minėta pirmiau, nuteistųjų darbas yra viena iš resocializacijos priemonių, taigi, kalėjimo administracija, organizuodama nuteistųjų užimtumą, privalo siekti, kad visiems darbine veikla galintiems užsiimti nuteistiesiems būtų pasiūlyta įsitraukti į darbinę veiklą. Tiek iš Vilniaus kalėjimo administracijos, tiek iš LKT atsakymų Pareiškėjui matyti, kad darbas jam nesuteikiamas ne dėl darbo vietų trūkumo, raštuose nėra informacijos apie tai, kad prašomos darbo vietos tuo metu buvo užimtose, Pareiškėjui nesiūloma užsiimti ir kitokia darbine veikla, todėl darytina išvada, kad šiuo tiriamu atveju kalėjimo administracija neleido Pareiškėjui užsiimti jokia darbine veikla galimai netinkamai naudodamasi savo diskrecijos teise. Pastebėtina, kad diskrecijos teisė taip pat yra saistoma ir bendrųjų konstitucinių teisės principų (teisinės valstybės, teisės viršenybės, draudimo diskriminuoti, asmenų lygybės prieš įstatymą, proporcingumo ir kt.) bei gero administravimo ir atsakingo valdymo principų, kurie įtvirtina viešojo administravimo subjekto pareigą imtis aktyvių veiksmų vykdamas administracinę procedūrą, dirbti rūpestingai ir atidžiai, vadovaujantis teisės aktais.

Vertinant Vilniaus kalėjimo administracijos ir LKT atsakymus Pareiškėjui dėl jo neįdarbinimo, kyla pagrįstų abejonų dėl BVK ir Taisyklių nuostatų, susijusių su nuteistųjų užimtumo organizavimu, teisingo interpretavimo ir taikymo. Kaip minėta pirmiau, kalėjimų administracija privalo siekti, kad visiems darbine veikla galintiems užsiimti nuteistiesiems būtų pasiūlyta įsitraukti į darbinę veiklą, tokiu būdu palengvinant jų būsimą integraciją į visuomenę išėjus iš kalėjimo. Konkrečią darbinę veiklą užimtumo organizatorius turėtų parinkti ir laisvės atėmimo bausmę atliekančiam nuteistajam pasiūlyti per vieną mėnesį nuo jo atvykimo į bausmės atlikimo vietą, prieš tai su nuteistuoju aptaręs jo pageidavimus ir kitus su darbinės veiklos vykdymu susijusius klausimus. Kol laisvės atėmimo bausmę atliekančiam nuteistajam parenkama konkreti darbinė veikla, užimtumo organizatorius jam paveda atlikti laisvės atėmimo vietų įstaigos patalpų ir (ar) teritorijos tvarkymo veiklas.

Informacijos Seimo kontrolierei pateikimo metu Pareiškėjas dar vis nebuvo įdarbintas, nors LKT Seimo kontrolierei nurodė, kad Vilniaus kalėjime nėra pageidaujančių dirbti eilės, o laisvų darbo vietų yra net kelios. Pažymėtina, kad bausmių vykdymą reglamentuojančiuose teisės aktuose nenumatyta, jog kalėjimo administracija gali atsisakyti suteikti darbą dėl tam tikrų priežasčių, nors yra laisvų darbų vietų ir nuteistasis (suimtasis) pageidauja dirbti, priešingai – teisės aktuose numatyta pareiga suteikti darbą. Darytina išvada, kad šiuo tiriamu atveju Vilniaus kalėjimo ir LKT sprendimai neleisti užsiimti darbine veikla ir šių sprendimų motyvai (nebegaliojančios nuobaudos, nedalyvavimas

resocializacijos priemonėse, iš kurių viena ir yra užimtumas darbine veikla) neatliepia BVK numatytų ir 54 straipsnyje įtvirtintų nuteistųjų užimtumo tikslų bei laikytini prieštaraujančiais gero viešojo administravimo principams.

17. Apibendrinant tyrimo metu nustatytas aplinkybes darytina išvada, kad Vilniaus kalėjimo administracijos veiksmai (neveikimas), susiję su Pareiškėjo neįtraukimu į darbinę veiklą, laikytini prieštaraujančiais gero viešojo administravimo principams, o atsisakymas įdarbinti vien dėl asmeninių savybių negali būti pripažįstamas kaip tinkamas pareigūnų pozityvios pareigos elgtis rūpestingai įgyvendinimas, todėl Skundo dalis dėl įdarbinimo pripažįstama pagrįsta.

Dėl prašymų (skundų) nagrinėjimo

18. Pareiškėjas skunde nurodo, jog į paskesnę prašymą dėl įdarbinimo gavo atsakymą, kad jo prašymas yra pakartotinis ir nagrinėjamas nebus, nors jis prašė įdarbinti kitose pareigose, prašymas pateiktas praėjus mėnesiui nuo ankstesnio prašymo įteikimo.

19. Skundo tyrimo metu nustatyta, kad Pareiškėjas 2023 m. rugpjūčio 11 d. įteikė prašymą dėl įdarbinimo siuvelyje. Į šį prašymą Vilniaus kalėjimo administracija atsakė 2023 m. rugpjūčio 25 d., paaiškindama, kad įdarbintas Pareiškėjas nebus, nes jis bausmės atlikimo metu stokoja gebėjimo laikytis nustatytų bausmės atlikimo režimo reikalavimų, yra baustas 75 kartus.

Pareiškėjas kitą prašymą dėl įdarbinimo valgykloje įteikė 2023 m. rugsėjo 11 d. Vilniaus kalėjimo administracija į šį prašymą atsakė 2023 m. rugsėjo 27 d. paaiškindama, kad tai yra pakartotinis prašymas, į tokį patį prašymą atsakymas jau buvo pateiktas 2023 m. rugpjūčio 25 d., todėl šis prašymas nagrinėjamas nebus.

Pareiškėjas 2023 m. spalio 16 d. įteikė dar vieną prašymą, klausdamas, kodėl jam badavimo metu buvo pasiūlytas tvarkinio darbas, nors siuvelyje yra laisva darbo vieta, į šį prašymą atsakymas nebuvo pateiktas.

Pareiškėjas dėl Vilniaus kalėjimo administracijos atsakymų į prašymus pagrįstumo kreipėsi į LKT direktorių. LKT 2023 m. spalio 16 d. atsakyme į skundą nurodoma, kad Vilniaus kalėjimo 2023 m. rugpjūčio 25 d. atsakyme „buvo vertintina ne Jūsų galimybė užsiimti darbine siuvelyje, bet užsiimti darbine veikla apskritai. Atsižvelgiant į tai, skundžiamame Atsakyme teisingai nurodyta, kad „analogiško turinio prašymą Jums buvo atsakyta 2023-08-25 raštu Nr. SN-25-859. Atsižvelgiant į tai bei minėtą teisinį reglamentavimą, Jūsų 2023-09-11 prašymas pakartotinai nagrinėjamas nebus“. Įvertinus Skundo nagrinėjimui pateiktą dokumentinę medžiagą, konstatuotina, kad užimtumas darbine veikla Jums nesuteikiamas pagrįstai, pateiktas Atsakymas yra teisėtas ir pagrįstas.“

20. Viešojo administravimo subjektas (nagrinėjamu atveju – LKT), pagal jam suteiktus įgaliojimus galintis spręsti asmens prašyme (skunde) nurodytas problemas, be specialiųjų teisės nuostatų, savo veikloje privalo laikytis viešojo administravimo srityje taikomų viešojo administravimo principų, tarp jų įstatymo viršenybės, išsamumo ir objektyvumo principų, kurie reiškia, kad viešojo administravimo subjektas į prašymą ar skundą turi atsakyti aiškiai ir argumentuotai, nurodydamas visas prašymo ar skundo nagrinėjimui įtakos turėjusias aplinkybes ir konkrečias teisės aktų nuostatas, kuriomis rėmėsi vertindamas prašymo ar skundo turinį.

Viešojo administravimo subjektas taip pat yra saistomas gero viešojo administravimo principo, kuriuo įgyvendinama Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta nuostata, jog visos valdžios įstaigos tarnauja žmonėms, reikalavimų. Atsakingo valdymo (gero viešojo administravimo) principas įtvirtina viešojo administravimo subjekto pareigą imtis aktyvių veiksmų vykdant administracinę procedūrą, dirbti rūpestingai ir atidžiai, veikti taip, kad administraciniame

procedūroje būtų laikomasi visų teisės aktų nuostatų, tarp jų ir nuostatų, susijusių su skundų nagrinėjimu iš esmės.

Šio tyrimo metu nustatyta, kad Pareiškėjas kreipėsi į LKT dėl Vilniaus kalėjimo atsakymų pagrįstumo ir teisėtumo. LKT, išnagrinėjusi nuteistojo skundą, konstatavo, kad Vilniaus kalėjimo administracija pagrįstai jo vėlesnį prašymą įdarbinti laikė pakartotiniu.

Pastebėtina, kad vadovaujantis VAI 11 straipsniu, prašymas ar skundas viešojo administravimo subjekto vadovo arba jo įgalioto pareigūno sprendimu gali būti nenagrinėjamas, jeigu paaiškėja, kad dėl to paties klausimo atsakymą yra pateikęs arba sprendimą yra priėmęs viešojo administravimo subjektas, į kurį kreiptasi, arba kitas kompetentingas viešojo administravimo subjektas ir asmuo nepateikia naujų duomenų, leidžiančių abejoti ankstesnio atsakymo pagrįstumu ar ginčyti viešojo administravimo subjekto priimtą sprendimą.

Susipažinus su Pareiškėjo 2023 m. rugsėjo 11 d. prašymu matyti, kad jis klausia kalėjimo administracijos, kodėl nebuvo įdarbintas valgykloje (ankstesnis prašymas susijęs su įdarbinimu siuvykloje), taigi nuteistasis prašyme nurodė naujas aplinkybes (kitą darbo vietą), prašymas pateiktas praėjus mėnesiui nuo ankstesnio prašymo dėl įdarbinimo pateikimo, todėl darytina išvada, kad toks prašymas nelaikytinas tapačiu, o Pareiškėjui turėjo būti pateiktas išsamus ir motyvuotas atsakymas dėl jo neįdarbinimo valgykloje.

Pažymėtina ir tai, kad Pareiškėjui atsakymas į jo 2023 m. spalio 16 d. prašymą, taip pat susijusį su darbu, informacijos teikimo Seimo kontrolieriui metu, t. y. praėjus beveik trimis mėnesiams nuo pateikimo dienos, dar vis nebuvo parengtas ir įteiktas. Tokie Vilniaus kalėjimo ir LKT veiksmai laikytini nesuderinamais su gero viešojo administravimo principais.

21. Įvertinus nustatytas aplinkybes, konstatuotina, kad Vilniaus kalėjimo administracija ir LKT, nagrinėdami Pareiškėjo 2023 m. rugsėjo 11 d. prašymą ir 2023 m. spalio 3 d. skundą dėl jo neįdarbinimo valgykloje, nepagrįstai laikė jį pakartotiniu ir nepagrįstai nepateikė išsamaus atsakymo į prašyme suformuluotą klausimą, o nepateikdami atsakymo į 2023 m. spalio 16 d. prašymą per teisės aktuose nustatytą terminą ir net vėliau, paaiškėjus šiai aplinkybei, pažeidė Pareiškėjo teisę į įstatymais pagrįstą ir objektyvų prašymo išnagrinėjimą, todėl Pareiškėjo Skundo dalis dėl LKT pareigūnų veiksmų (neveikimo) nagrinėjant prašymus ir skundą, pripažįstama pagrįsta.

SEIMO KONTROLIERĖS SPRENDIMAI

22. Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierė nusprendžia X Skundo dalį dėl Lietuvos kalėjimų tarnybos Vilniaus kalėjimo pareigūnų veiksmų (neveikimo), susijusių su įdarbinimu, pripažinti pagrįstu.

23. Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierė nusprendžia X Skundo dalį dėl Lietuvos kalėjimų tarnybos pareigūnų veiksmų (neveikimo), susijusių su prašymų ir skundų nagrinėjimu, pripažinti pagrįstu.

SEIMO KONTROLIERĖS REKOMENDACIJOS

24. Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 17 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierė Lietuvos kalėjimų tarnybos direktoriui rekomenduoja užtikrinti, kad kuo daugiau nuteistųjų būtų įtraukiami į darbinės veiklas, o atsisakymai įdarbinti būtų priimami atsižvelgiant į objektyvias aplinkybes, nepiktnaudžiaujant diskrecijos teise ir tinkamai motyvuojami.

25. Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 14 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierė Lietuvos kalėjimų tarnybos direktoriui rekomenduoja imtis priemonių, kad būtų kuo greičiau išnagrinėtas Pareiškėjo 2023 m. spalio 16 d. prašymas, jeigu tai dar nėra padaryta.

26. Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 17 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierė Lietuvos kalėjimų tarnybos direktoriui rekomenduoja imtis priemonių ir užtikrinti, kad ateityje visi pareiškėjų kreipimaisi būtų išnagrinėjami teisės aktuose nustatyta tvarka ir terminais, tinkamai motyvuojami ir pagrindžiami.

Primenama, kad Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 20 straipsnio 3 dalyje nustatyta, jog informacija apie siūlymų (rekomendacijų) išnagrinėjimą Seimo kontrolieriui turi būti pateikiama nedelsiant priėmus sprendimus dėl priemonių, kurių bus imamasi, atsižvelgiant į Seimo kontrolieriaus siūlymą (rekomendaciją), bet ne vėliau kaip per 30 dienų nuo siūlymo (rekomendacijos) gavimo dienos.

Seimo kontrolierė

Erika Leonaitė